

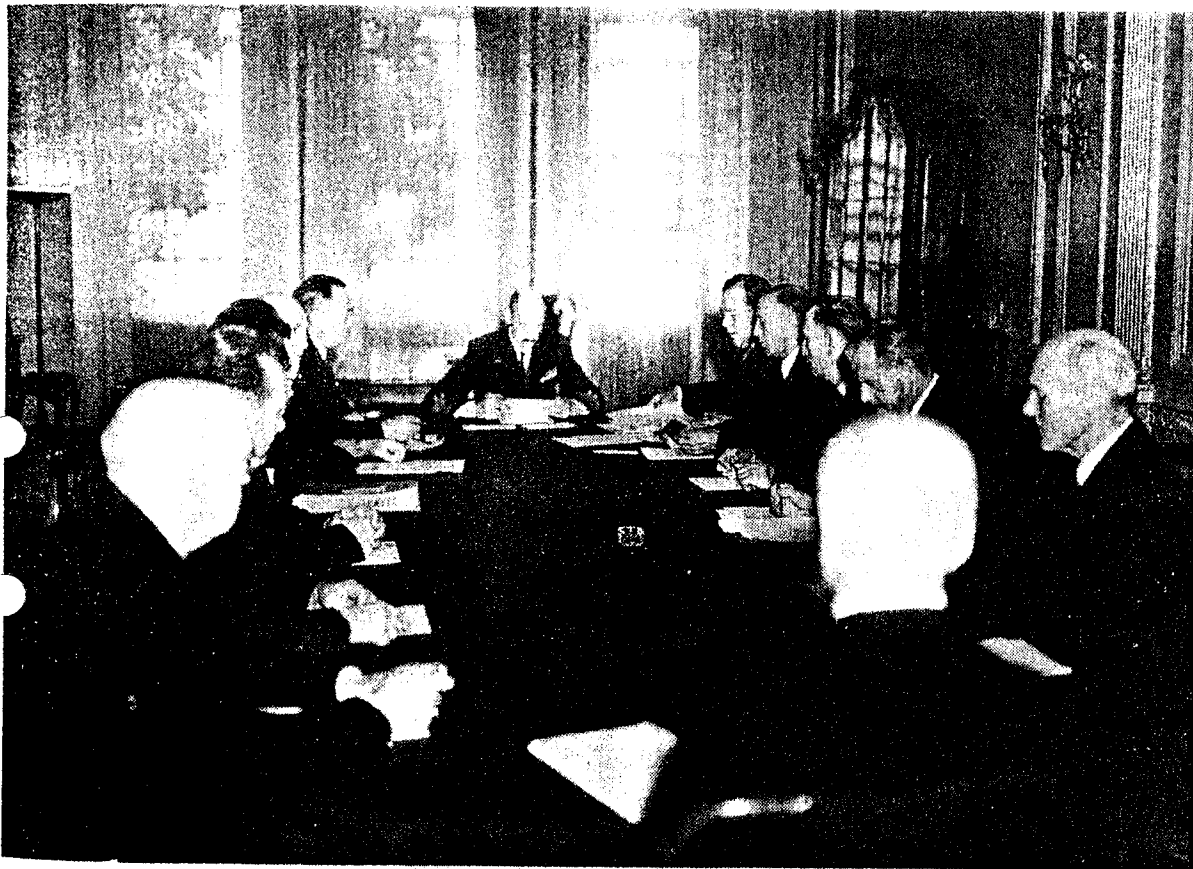
Londonregjeringa

lys av spørsmålet om brot eller kontinuitet i Norges mellomfolkelege stilling før, under og etter krigen.»

Olav Riste har ikke kommet lett til kildene til sitt verk. Særlig har han manglet kilder fra internt regjeringshold. Formannen i Det norske Arbeiderparti, Trygve Bratteli, ga forfatteren adgang til referatene fra regjeringskonferansene under krigen. Videre har Halvdan Kohts private papirer og en del arkivstoff etter Trygve Lie og Oscar Torp vært tilgjengelige. Forøvrig har regjeringskildene vært stengt. Dette gjelder først og fremst Nygaardsvolds dagbøker, som er i familiens varetekt, og forøvrig andre regjeringsmedlemmers brev og eventuelle dagbøker. Riste forteller at anmodninger til

I forrige nummer fikk våre flyvåpen en omtale. Tett i kjølvannet kommer neste bok utgitt av Forsvarets Krigshistoriske Avdeling — denne gang på Det Norske Samlagets forlag. Det er Olav Riste som er forfatteren av «London-Regjeringa». Undertittel «Norge i krigsalliansen 1940—1945». Dette er Bind I, som omfatter årene 1940—1942 og heter «Prøvetid». En meget dekkende tittel — for de årene var nok både en prøve-tid og en prøvelsenes tid.

Doktor philos. Olav Riste sier i sitt forord at det han søker å gi svar på i «Londonregjeringa», er spørsmål som knytter seg til Norges og nordmennesenes plass og rolle i alliert strategi og krigføring, «og særleg spørsmål om i kva grad og korleis den norske Londonregjeringa søkte og makta å hevde norske synsmåtar og interesser andsynes Storbritannia og dei andre stormaktene i krigsalliansen. Ein tredje synsvinkel med eit litt lengre perspektiv utgjer ein freistnad på å sjå alliansesamarbeidet i

«Londonregjeringa»

familien Nygaardsvold, og til de tidligere statsrådene Anders Frihagen, Nils Hjelmtveit og Terje Vold om å få adgang til disse kildene ikke førte frem.

Med hensyn til regjeringskonferansene under krigen viser Riste til Einar Gerhardsens bok «I medgang og motgang. Erindringer 1955—65».

Sitat: «Fra det tidspunkt regjeringen tok opphold i Tromsø i mai 1940, begynte statsministeren å føre regelmessige referater fra regjeringskonferansene. Dette fortsatte han med etter at regjeringen var kommet til London. Som regel laget han referatet på grunnlag av notater han gjorde under møtene, men også nå kunne det hende at han bad en av statsrådene sette opp referat. Hjelmtveit understreker at disse referater måtte oppfattes som regjeringssjefens personlige noteringer som han foretok til eget bruk. I alminnelighet ble de ikke forevist for regjeringens medlemmer. . . Også Wold understreket sterkt at dette var statsministerens private papirer som ikke ble forelagt regjeringens medlemmer. Under ingen omstendighet måtte de betraktes som regjeringens offisielle dokumenter. Wold framhevet at disse referater som historisk kildekrift må tas med alt mulig forbehold.» Sitat slutt.

Om disse åpenbare mangler for den seriøse forsker Olav Riste sier han selv følgende:

«Mangelen på kjelder om statsråders syn og oppfatningar i ulike saker — då først og fremst i spørsmål av meir grunnleggjande eller prinsipiell art som ikkje nedfelte seg i formelle regjeringssvedtak eller kom til uttrykk i referata frå regjeringskonferansene — er med på å skape eit visst inntrykk av regjeringa som eit nokså passivt sandstrøar-organ, ei samling meir eller mindre dyktige departementsjefar som berre glimtvis fungerer som politisk leiargruppe. Dette kan vere eit korrekt bilde. Men

det kan også vere eit resultat av den manglande balanse i kjeldetilfanget — og i så fall kjem forskaren med sine krav til verifikasjon ikkje stort lenger enn til å reise spørsmål som kan modifisere det generelle inntrykket, uten å kunne gi noko eigentleg svar.»

Jeg skal ikke engang prøve på å anmelde denne bok forfattet av en vitenskapsmann — om et emne som er hans egen vitenskap.

La meg dog få lov å si at vitenskapsmannen har forfattet en bok som kan leses og forstås av legmannen.

Bøkene som utgis av Forsvarets Krigshistoriske Avdeling skal jo i fremtiden være dokumentasjon for fremtidige vitenskapsmenn og forfattere. At bøkene på tross av dette har adresse til et videre publikum, fortjener forfatteren stor ære for. En del av denne ære bør vel i noen grad deles med de skiftende ledere for avdelingen. Retningslinjene for forskning og forfatterskap må ha vært riktige — når resultatet blir som «LONDON-REGJERINGA».

Mange år er svunnet hen siden hin junidag i 1945 da transportskipet «Andes» ség inn til kai i Oslo — med statsminister Nygaardsvold og stortingspresident Hambro — bokstavelig talt på broen.

At krigsårene er kommet mere på avstand gjør en i stand til å se mere objektivt på hendelsene som gjenoppleses. Unge — og også eldre offiserer i utlendighet var kvikke til å kritisere når London-regjeringen ikke handlet som de ønsket. Og det var oftel

Hva visste vi om hvordan det sto til med tilliten mellom Norge og våre allierte?

Det er interessant å lese om hvordan regjeringen etter hvert utviklet seg fra å være en regjering med et mere innadvendt syn

enn det som skulle være representativt for en nasjon med utpregede handels- og sjøfartsinteresse. Dette kan best illustreres ved å henvise til kapitlet «Norge og Storbritannia. Samarbeid eller allianse?» Det fortelles at de tekniske spørsmål med å innordne de små norske styrker i det britiske forsvarssystemet ikke bød på vanskeligheter.

Imidlertid oppsto det andre komplikasjoner som førte inn til selve grunnlaget for forholdet mellom Storbritannia og Norge og for krigssamarbeidet dem imellom.

Spørsmålene oppsto ikke i forbindelse med arbeidet om militæravtaler. Det lå vel heller i luften da den norske eksilregjeringen med tilhørende institusjoner fikk fotfeste på britisk jord utover sommeren 1940. De mange og store vanskene i forholdet mellom Norge og Storbritannia fra krigens begynnelse — og i særlig grad motsetningene under felttoget i Norge — skapte megen mistillit mellom de to nasjoner. I norske kretser snakket man om at britene mente Norge fortsatt hang igjen i en nøytralitets-politisk fortid og viste verken vilje eller evne til å gå helhjertet inn i krigen. På norsk side var det vokset frem en følelse av at britene så på Norge som en bonde-brikke i det størpolitiske sjakkspill — potensielt nyttig, men uten større egenverdi.

I hvilken retning gikk så utviklingen? Så desidert i den riktige — ikke minst takket være Trygve Lie. Dette bærer den neste kapiteltittel bud om: «Militærallianse også for etterkrigstida? Atlanterhavspolitikken blir utforma.»

Trygve Lie etterfulgte Halvdan Koht som utenriksminister 15. desember 1940. Lie la fra begynnelsen av først og fremst vekten på det nære samarbeide med Storbritannia — og en tanke på forskudd etter Ristes mening — heldigvis — tilføyer jeg — med USA. Alle-rede i sin programtale poengterte Lie retningslinjene — men talen

inneholdt også en visjon — «der alliansen utgjorde grunnlaget for et samarbeide som kan og skal vare etter krigen: et politisk samarbeid som sikrer vår regionale frihet, så vi ikke risikerer å bli overfalt av overmodige og tyranniske angripere, og et økonomisk samarbeid som gir sosial sikkerhet og hindrer at økonomiske kriser ødelegger næringslivet og stanser det sosiale arbeid».

Riste vier i utstrakt grad sin oppmerksomhet mot utviklingen innen forsvaret. Han sier at som en konstitusjonelt ansvarlige i forsvarsspørsmål, og dermed også ansvarlig for det militære samarbeidet med britene, var det naturlig at forsvarsminister Birger Ljungberg måtte komme i søkelyset etter som symptomene på manglende norsk — britisk kontakt og samordning i krigsførselen meldte seg utover våren og sommeren 1941.

Utskiftningen av forsvarsministeren foregikk langsomt, idet Oscar Torp først overtok som vikar i slutten av september 1941 — da statsråd Ljungberg reiste på ferie.

Torp har — i henhold til Riste — selv forklart at han vegret seg for oppgaven. På den andre siden — sier Riste videre — er det grunn til å tro at Torp som formann i Det norske Arbeiderparti, så på forsvarsministerstillingen som en utfordring og et viktig moment i en langsiktig nyorientering i positiv retning av sin egen og arbeiderpartiets holdning til forsvaret — med tanke på etterkrigstiden.

«Jeg tror vi har grunn til å takke Oscar Torp — som formelt overtok som forsvarsminister 18 november 1941 — fordi den politiske ledelse av forsvarsministeriet ble fast under hans hånd.

Han valgte også militære medarbeidere hvis navn er blitt en del av vår forsvarshistorie. Bare for å nevne noen av disse — daværende rittmester Bjørn Christophersen,

major Wilhelm von Tangen Hansteen, oberstløytnant Bjarne Øen, professor Leif Tronstad.

I dette blad er det unødvendig å skissere herrenes senere karriere — dertil er de for godt kjent.

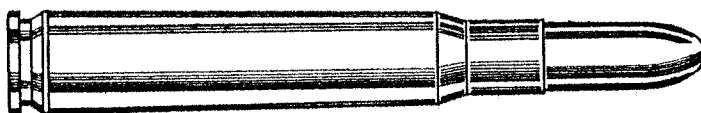
Dr. philos Olav Ristes første bok lar seg se frem til den etterfølgende med store forventninger. I henhold til Sjefen for Forsvarets

Krigshistoriske Avdeling — oberst Munthe Kaas — er denne programmet til slutten av 1975, idet forfatteren ventes å avslutte sitt arbeid midt på året. Det er dog mulig at selve utgivelsen kan bli noe forsinket på grunn av nye bestemmelser av rent økonomisk art vis à vis forleggerne.

Havald B. M. Rønneberg.

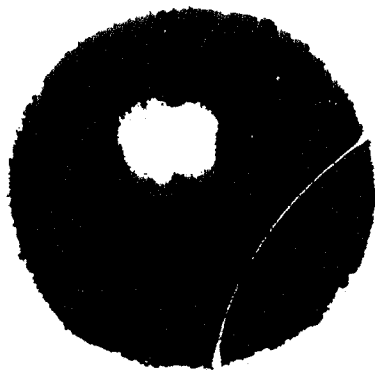

PLAST KORTHOLDSPATRON - 7.62 MM.

BFAS plast kortholdspatroner er beregnet for presisjonsskyting over kortere avstander. Patronen gir derfor stor frihet i valg av øvelseslende eller skyteplass. BFAS plast kortholdspatroner gir militært personell, jegere og andre skyteinteresserte mulighet for realistisk trening til en rimelig pris. Ved hjelp av rekylforsterker fungerer patronen utmerket også i rekylfrevne automatvåpen. BFAS leverer også plast kortholdsammunisjon kal. 12,7 mm for skyting på avstand 100 m.

PRESISJON

**Ti skudd
på 25 m.
avstand**